

היום נלמד בעזרת ה':

יבמות דף פי

(המשך מעמוד קודם)

משנה: בת ישראל שנישאת לכהן: אוכלת בתרומה, ואם מת בעלה אינה אוכלת. אבל אם יש לה בן ממנו אוכלת בגלל בנה הכהן.

נישאת ללוי: אם לאחר שמת בעלה הכהן ויש לה בן ממנו, היא הלכה והתחתנה עם לוי – כבר לא אוכלת בתרומה אלא רק במעשר בגלל בעלה הלוי. ואם מת הלוי ללא ילדים היא חוזרת לאכול בתרומה בגלל בנה הכהן, אבל אם יש לה ילד לוי היא אוכלת רק במעשר.

נישאת לישראל: ואם לאחר שיש לה ילד כהן וילד לוי ומת בעלה, היא הלכה והתחתנה עם ישראל – היא לא אוכלת במעשר. ואם מת הישראל ללא ילדים חוזרת לאכול במעשר, אבל אם השאיר ילד ישראל אינה אוכלת.

מת בנה מישראל: לאחר שמת בעלה הישראלי היא נשארה עם שלושה ילדים: כהן לוי וישראל. ועכשיו אם ימות הילד הישראלי - היא חוזרת לאכול מעשר בגלל ילדה הלוי. ואם אח"כ ימות הילד הלוי - היא חוזרת לאכול בתרומה בגלל הילד הכהן. ואם ימות גם הילד הכהן - תחזור שוב שלא לאכול בתרומה ומעשר, משום שהיא בת ישראל.

בת כהן שנישאת לישראל: דינה כמו במקרה הקודם רק הפוך.

גמרא: מת בנה מלוי: למדנו במשנה שאם בת ישראל התחתנה עם כהן ויש לה בן ממנו ומת בעלה הכהן - אוכלת בתרומה. ולאחר מכן כשהתחתנה עם לוי ויש לה בן ממנו ומת בעלה הלוי - אוכלת במעשר. ואם ימות בנה הלוי - היא חוזרת לאכול בתרומה. הגמרא מבררת מניין שהיא חוזרת לאכול בתרומה לאחר שכבר פסקה מלאכול?

בת ובת: "ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל". ה"ו' של המילה 'ובת' מיותר.

(המשך בדף הבא ↓)

כר"ע דדריש ווי: שדורש את אותיות ה-ו' המיותרות. הגמרא אומרת שאפילו לרבנן שלא דרושים ווי כאן כל המילה 'ובת' מיותרת משום שבפסוק הקודם נאמר "**ובת פֶּהָן** כי תהיה לְאִישׁ זָר" ולא היה צורך בפסוק הבא לכתוב שוב שהיא בת כהן (אלא 'וכי תהיה אלמנה').

תנו רבנן כשהיא חוזרת: בת כהן שנישאה לישראל ומת בלא בנים, חוזרת לאכול רק בתרומה ולא בחזה ושוק הניתן לכהנים מקרבן שלמים. [אמנם אישה שאוכלת בגלל בנה כהן, אוכלת גם בחזה ושוק].

מאי קרא? היא בתרומת הקודשים לא תאכל: "ובת פֶּהָן כי תהיה לְאִישׁ זָר הוא **בְּתֵרוֹמַת הַקֹּדְשִׁים** לא תאכל". המילה 'בתרומת' מיותרת ללמד שמדובר על דבר שמורם מהקודשים וזהו חזה ושוק המורם מקרבן שלמים.

מלחם ולא כל לחם: "ובת פֶּהָן כי תהיה אֶלְמָנָה וגְרוּשָׁה וְזָרַע אֵין לָהּ וְשָׂבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כְּנַעֲוִיָּה מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹאכַל". 'לחם' הוא לשון כללי לכל מאכל.

אימא פרט להפרת נדרים: שכאשר היא חוזרת לבית אביה – היא לא חוזרת לענין נדרים, דהיינו שאביה כבר לא יכול יותר להפר נדריה? מדובר ב'נערה' (עד גיל 12 וחצי) שאביה מיפר נדרה, אלא אם כן התחתנה שאז בעלה מיפר לה. היה מקום לחשוב שאם הנערה התחתנה והתגרשה (קודם שנהייתה בוגרת) יוכל אביה לשוב ולהפר לה.

והלא מוצאה מכלל אב: הרי היא כבר יצאה מרשותו של האב כשהתחתנה ואינו יכול להפר לה לאחר שהתגרשה, וכן יצאה מרשותו של הבעל (שהפר לה כשהיתה נשואה) לאחר הגירושין ואינו יכול להפר לה. אם כן מדוע הוצרך הפסוק לכתוב שאין לגרושה ואלמנה מי שיפר לה?

אלא מדובר באב שאירס את ביתו, ולאחר מכן מסר אותה לשלוחי הבעל בכדי להכניסה לחופה לנישואין, ובאמצע הדרך מת ארוסה או גירשה – היה מקום להסתפק למי היא שייכת: האם לאביה כי עדיין לא נכנסה לחופה, או לבעלה כי כבר נמסרה לשלוחיו?

לעניננו, על כל פנים מבואר שלאחר הנישואין אינה חוזרת לרשות אביה.

'בזמן שאיתך': כלומר ולא כאשר בנותיך נישאו לזרים, גם לאחר שנתגרשו או נתאלמנו וחזרו לביתך. [כי אין צורך לכתוב שכאשר הן נישאות לישראל אין אוכלות חזה ושוק, שהרי כבר כתוב הדבר בענין תרומה שאין אוכלות וכ"ש לקודשים - שוטנשטיין].

אמר: מהיבא קא מתרביא: כלומר הרי בת ישראל שנישאת לכהן שמת ויש לה בן, שאוכלת בתרומה - נלמדה מ'ובת כהן' שנישאת לישראל ואין לה בן שחוזרת לאכול בבית אביה. ואם כן איך יתכן שבת ישראל עם ילד כהן תהיה עדיפה על בת כהן ללא ילד, שבת ישראל אוכלת בחזה ושוק ובת כהן לא?

הגמרא מתרצת שהמיעוטים שנאמרו למעט מחזה ושוק, נאמרו רק לענין בת כהן הנ"ל, ולא לענין בת ישראל הנ"ל.

*

ת"ר ושבא אל בית אביה: הפסוק מלמד שבת כהן שנישאת לישראל ומת ללא בנים, ויש לו אח שהיא שומרת יבם שלו - אינה אוכלת בתרומה, כי היא מחוברת בזיקה ליבם הישראלי ולא חזרה לבית אביה.

והלא דין הוא: כלומר מדוע יש צורך בפסוק ללמדנו שבת כהן מעוברת מישראל ומת בעלה שאינה אוכלת בתרומה, והרי קל וחומר הוא:

לגבי יבום: אישה הנשואה לבעל ראשון וילדה לו בן ומת, ולאחר מכן נישאה שוב ומת בעלה ללא בנים, היא זקוקה ליבום, והבן מהבעל הראשון אינו מציל אותה – ובכל אופן אם היא מעוברת מהבעל השני אינה זקוקה ליבום כי העובר נחשב לילוד. קל וחומר לגבי תרומה: בת כהן הנשואה לישראל וילדה בן ומת, ולאחר מכן נישאה שוב לישראל ומת ללא בנים, אינה אוכלת בתרומה משום שהבן הראשון פוסל אותה – אם היא תהיה מעוברת מהראשון ודאי שיחשב כולד!

מה לי עשה עובר כילוד: הגמרא דוחה. לענין יבום: 'עושים מתים כחיים' דהיינו אם מת בעלה ויש להם בן, אפילו אם לאחר מכן מת הבן היא נפטרה מהיבום (כאילו הבן עדיין חי), ולכן גם 'נעשה עובר כילוד'. מה שאין כן לענין תרומה: בת כהן שנישאה לישראל ומת ויש לה בן אינה אוכלת, אבל אם ימות בנה תחזור לאכול, ולכן לא נעשה עובר כילוד. < מכיון שנדחה הקל וחומר מתורץ מדוע צריך את הפסוק למעט מעוברת.

ואיצטריך: יש צורך לכתוב גם את הפסוק 'כנעוריה' שמעוברת לא אוכלת, וגם את הפסוק 'זרע אין לה' שאם יש לה ולד אינה אוכלת. ואי אפשר ללמוד זה מזה.

משום שאם היה כתוב רק 'זרע אין לה' לא היינו לומדים את מעוברת, משום שהיא נשארה באותו מצב כמו לפני נשואיה – גוף אחד, והיינו אומרים שרק אם יש לה ילד שכשנתגרשה יש לה שני גופים לא אוכלת.

ואם היה כתוב 'כנעוריה' לא היינו לומדים את מי שיש לה ולד, כי הגוף שלה נשאר באותו מצב ריקני, והיינו אומרים שרק מעוברת שהשתנה גופה מלפני החתונה שהיה ריק (= סריקא) ועכשיו הוא מלא (= מליא) לא תאכל.

אמר ליה רב יהודה: הגמרא הביאה לעיל קל וחומר ודחתה אותו. הגמרא השתמשה בטענות של 'נעשה ולד מן הראשון כולד מן השני' או לא, וכן 'נעשה מתים כחיים' או לא, לענין תרומה ולענין יבום. עכשיו הגמרא מקשה על כך ארבעה קושיות:

לא נעשה מתים כחיים לענין יבום מקל וחומר: מדוע אמרנו שלענין יבום עושים מתים כחיים - דהיינו שאם מת בעל ויש לה בן פטורה מיבום, גם אם מת הבן לאחר מכן. והרי יש קל וחומר לא כך.

ת"ל דרכיה דרכי נועם: ואם תתחתן ולאחר מכן ימות בנה ואז נצריך אותה חליצה היא תתגנה על בעלה.

ונעשה מתים כחיים לענין תרומה מקל וחומר: מדוע אמרנו שבת כהן הנשואה לישראל ויש לה בן שאינה אוכלת בתרומה, אם ימות הבן תחזור לאכול (ולא אומרים שהוא נחשב כחי). והרי יש קל וחומר לא כך.

ת"ל זרע אין לה: ומכיון שסוף סוף אין לה זרע היא חוזרת לאכול.

ונעשה ולד מן הראשון כולד מן השני לענין יבום: מדוע אמרנו שאם יש לה בן מהבעל הראשון אך אין לה בן מהבעל השני היא זקוקה ליבום, ולא אומרים שהבן של הראשון פוטר אותה גם מהיבום של הבעל השני. והרי יש קל וחומר לא כך.

ולא נעשה ולד מן הראשון כולד מן השני לתרומה: מדוע אמרנו שבת כהן שיש לה בן מבעלה הישראל הראשון הוא פוסל אותה מלאכול בתרומה, אפילו שאין לה בן מהבעל הישראלי השני. והרי יש קל וחומר לא כך.

הדרן עלך יש מותרות

פרק עשירי. משנה: תצא מזה ומזה: משום שהיא נחשבת לאשת איש שזינתה האסורה על בעלה ועל הבועל.

ואף שהיא התחתנה ברשות בית דין על פי העדות שמת בעלה, ואשת איש שנאנסה מותרת על בעלה? מדובר שבא עד אחד, ורבנן הקילו משום עיגונא לסמוך עליו, בהתחשב בכך שהיא תדייק בעדותו, וסמכו עליה דוקא בגלל שהחמירו עליה שאם יבוא בעלה תצא מזה ומזה. אמנם מדאורייתא היתה מותרת לחזור לראשון משום שנחשב הדבר שנבעלה באונס, אך רבנן קנסו אותה שתחשב כמזידה האסורה על בעלה.

והולד ממזר מזה ומזה: מהשני הוא ממזר דאורייתא, ומהראשון (לאחר שהחזירה שלא ברשות) הוא ממזר מדרבנן.

היתה בת ישראל נפסלה מן הכהונה: משום 'זונה'. ואם היתה בת לוי נפסלה מהמעשר - מתקנת חכמים (שהרי בת לוי שזינתה לא נפסלה מדאורייתא). ואם היתה בת כהן אסורה אפילו בתרומה דרבנן מתקנת חכמים.

ואין יורשין.. את כתובתה: יתבאר בגמרא מניין לה כתובה?

אחין של זה ואחין של זה חולצין: אחיו של הראשון חולץ מדאורייתא, ואילו אחיו של השני חולץ מדרבנן מהטעם שיבואר בגמרא.

רבי שמעון אומר: חולק על ת"ק: א. לגבי יבום – אם מת הבעל הראשון אחיו כן מייבם אותה ובכך הוא גם פוטר את צרתה (דהיינו אם יש לאחיו שמת אישה נוספת). ב. לגבי ממזר – אם בא עליה בעלה הראשון הולד אינו ממזר אפילו לא מדרבנן.

ואם ניסת שלא ברשות: דהיינו שבאו שני עדים והעידו שמת בעלה שאז לא היתה צריכה להיתר מיוחד מבית דין להינשא לאחר, ואחר כך בא בעלה – חוזרת לראשון, מכיון שהיא נחשבת כאנוסה שנבעלה באונס לשני.

ניסת על פי בית דין תצא ופטורה מן הקרבן: כי יחיד שעשה מעשה בהוראת בית דין והתברר שהיה עבירה הוא פטור מקרבן. אבל אם היא נישאת על פי שני עדים היא חייבת קרבן, משום שהי העליה להמתין ונחשב הדבר שהיא שוגגת.

הורוה בית דין להינשא והלכה וקלקלה: והתחתנה עם מי שאסור לה להתחתן איתו כגון אלמנה לכהן גדול.